

TARİH ÖĞRETMENLERİNİN GEZİ-GÖZLEM UYGULAMALARINDA KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR

Aydın Güven* - Ahmet Ali Gazel** - Ramazan Sever***

Özet

Bu çalışmanın amacı, ortaöğretim tarih öğretmenlerinin gezi-gözlem yöntemi uygulamalarında karşılaştığı sorunları ortaya koymaktır. Bu amaçla, Erzurum merkez ilçesindeki değişik okullarda görev yapan 33 tarih öğretmeni üzerinde anket yapılmıştır. Tarih öğretiminin en temel araçlarından olan gezi-gözlem yöntemi planlama, yönetim ve uygulaması sırasındaki güçlükler şeklinde değerlendirilerek açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tarih, Tarih Öğretmeni, Tarih Öğretimi, Müze.

Abstract

The goal of this study is to put forward the problems which the secondary education history teachers are confronted in practicing the tour-observation method. For this goal, a public survey is conducted on 33 history teachers who are working in different schools at the centre of Erzurum. Tour-observation method which is the most basic tool of teaching history is tried to be explained by evaluating the difficulties at the range of during planning, administration and practicing.

Key Words: History, History teacher, Teaching History Museum.

Giriş

Tarih öğretiminde uygulanabilecek en önemli yöntemlerden birisi tarihi mekanlara düzenlenecek olan gezilerdir. Gezi “öğrencilerin yakın çevrelerini tanımaları, okulda kazandıkları bilgiler ile gerçek yaşam arasında ilişki kurmalarını, bilgileri asıl kaynağından elde etmeleri amacıyla kullanılan bir

* Arş.Gör. Atatürk Üniversitesi, KKEF., Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum

** Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, KKEF., Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum

*** Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, KKEF., Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum

öğretim etkinliğidir".¹ Tarihsel çevre ise, etrafımızdaki geçmişe ait olan bütün unsurlardır.² Tarihsel çevrenin unsurları; Müzelerde sergilenen eserler, tarihi binalar, geçmişten günümüze kadar ulaşan yollar, binalar, araç ve gereçlerdir.³

Belirli dönemlerde tarihsel çevreye düzenlenecek olan geziler tarih öğretimine önemli bir katkı sağlar. Her şeyden önce bu yöntemle tarih dersleri, dört duvar arasından çıkarılarak, eğitimin tek düzenliğinden hoş bir uzaklaşma sağlayacaktır.⁴ Empatinin tarih öğretiminde önemli bir yeri olduğu düşünüldüğünde alan gezilerinin tarihsel empatiyi arttırıcı yönü hiç de önemsenmeyecek bir unsurdur. Öğrenciler bu gezilerle yazılı kanıtların dışında, görsel kanıtları da değerlendirebilmeyi öğreneceklerdir. Görsel kanıtları yazılı kanıtlarla karşılaştıracığı için hem kütüphane araştırmasına girmiş olacak hem de tarihi daha tarafsız değerlendirebilmeyi öğrenmiş olacaktır.⁵

Alan gezilerinin tarih öğretmenlerine de birçok katkısı olacaktır. Gezilerde öğrenciler tüm duyu organlarını kullanabildikleri için daha kalıcı bir öğrenme meydana gelecektir. Ayrıca bu yöntemle öğrenci tarih terminolojisini öğrenecek, daha önce öğrendikleri tarih terminolojisi ise daha kalıcı olacaktır. Gezi, insanlara olayları kavrama, sorumluluk duygusunun geliştirilmesi, insanlar arasındaki ilişkilere geniş bir perspektiften bakma gibi davranışlar kazandırır.⁶

Alan gezilerinin öğrenciye sağlayacağı katkıları şu şekilde özetlemek mümkündür.

Aracsız gözlem ve yeni bilgi sağlar

Bir konuya karşı ilgi uyandırır.

Öğrencilerin bilgilerini geliştirerek, onlara yeni ufuklar açar.

Gruplara ortak deneyim sağlar.

¹ Münire Erden, *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, İstanbul, s.64.

² Carol Anderson ve Ann Moore, "Making History Outside the Classroom", *Teaching History*. (edit. Hilary Bourdillon, London 1994, s.196.

³ Mustafa Safran, "Okul Dışı Tarih Öğretimi", *Tarih Eğitimi ve Öğretimi* (Basılmamış Makaleler), Ankara 1998, s. 47-48.

⁴ *Yök/Dünya Bankası, Sosyal Bilimler Öğretimi, Milli Eğitimi Geliştirme Projesi, Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi*, Ankara 1997, s.4.15.

⁵ Nuri Köstüklü, *Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi*, Konya 1999, s.54.

⁶ Erden, a.g.e., s.164.

Öğrenciler arasındaki dayanışmayı ve kaynaşmayı artırır.⁷

Dinleme, soru sorma, hipotez kurma ve iletişim becerilerini artırır.

Öğrencide tarih terminolojisinin gelişmesini sağlar.

Öğrencilerde eleştirel düşünce yeteneğini geliştirme, kişilere ve olaylara nasıl ölçütlerle yaklaşma gibi davranışlar kazandırır.

Tarihi çevredeki gözlemler, öğrencinin hayal gücünü artırır.⁸

Alan gezilerinin faydalı olabilmesi için dikkat edilmesi gereken bazı şartlar vardır. Bunlardan birincisi alan gezisinin seçiminde dikkat edilmesi gereken hususlardır. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

Bir gezi işlenen konuyla yakından ilgili olmalı ve onu desteklemelidir.

Okuyarak ya da film izleme ve diğer yöntemlere kıyasla daha iyi öğrenmeyi mümkün kılacak doğrudan deneyim kazandırmalıdır.

İkinci olarak iyi ve verimli bir alan gezisi için iyi bir planlama yapılmalıdır. Gezi planı üç aşama olarak yapılabilir. Gezi öncesi hazırlık, gezinin uygulaması, gezi sonrası değerlendirmedir.

A-Gezi Öncesi Hazırlık

Alan gezisi düzenlemeden önce yapılması gereken hazırlıkları şöyle sıralayabiliriz:

Gezinin amacı, mahiyeti açık bir şekilde ortaya konulmalıdır. Ebeveyn ve yöneticilerden izin alınmalıdır.

Gezi eğer günübirlik olmayacaksa, barınma için yatılı okullardan veya yurtlardan rezervasyon yaptırılmalıdır.

Gezi öncesi geziye katılanlara bir gezi rehberi dağıtılmalıdır.

Diğer öğretmenlerden onay alınmalı ya da onlarla birlikte gidilmelidir.

Mümkünse öğretmen tarafından gezi mekanına önziyaret yapılmalıdır.

Ulaşımın nasıl olacağı düşünülmeli.⁹

Öğrencilere, tek başlarına küçük gruplarla ya da ebeveynleriyle kolayca yaşamayacakları deneyimlerini yaşatmalıdır.

Yolda geçen süre gezinin tüm süresine göre çok uzun olmamalıdır.

Maliyeti düşük olmalıdır.

⁷ *Yök/Dünya Bankası*, s.4.15.

⁸ Safran, a.g.e., s.51-52.

⁹ Safran, a.g.e., s.50.

Ebeveynlerin ve okul yönetiminin onayıyla gerçekleştirilmelidir.¹⁰

B-Gezinin Uygulanması

Gezinin uygulanması sırasında dikkat edilmesi gereken hususları şöyle sıralayabiliriz:

Gezi süresi boyunca gezinin hedefleri sürekli göz önünde bulundurulmalı.

Öğrencilere etraflarına incelemeleri için zaman verilmeli.

Öğrencilerin gerekli yerlerde not almaları teşvik edilmeli.

Öğrencilerin sorularına cevap verilmeli.

Öğrenciler sürekli göz önünde bulundurulurken emniyette olmaları sağlanmalı.

C-Gezi Sonrası Değerlendirme

Alan gezisi sonrası değerlendirme bölümünde yapılabilecekleri şöyle sıralayabiliriz:

Öğrencilerden gezi ile ilgili rapor yazmaları istenmelidir.

Sınıfta gezinin hedeflere ulaşıp ulaşılmadığı tartışılmalıdır.

Öğrencilere gördükleri bir tarihi eserin maketi yaptırılabilir ya da fotoğraflarla sergi açılabilir.¹¹

Amaçlar

Tarih öğretmenlerinin gezi-gözlem yöntemlerini planlamalarıyla ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1-Tarih öğretmenlerinin gezi-gözlem yöntemi uygulamalarındaki yöntem ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2-Tarih öğretmenlerinin gezi-gözlem yöntemi uygulamalarındaki karşılaşılan güçlükler ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Sayıtlar

1-Ankette yer alan ifadeler, ortaöğretim okullarındaki görev yapan tarih öğretmenlerinin gezi-gözlemle ilgili görüşlerini temsil eder niteliktedir.

¹⁰ *Yök/Dünya Bankası*, s. 4,15-4,16.

¹¹ Safran, a.g.e., s.51.

2-Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerinin samimi olduğu varsayılmıştır.

Sınırlılık

Araştırma 2001-2002 öğretim yılında Erzurum il merkezinde ortaöğretim okullarındaki 33 öğretmen ile sınırlıdır.

Yöntem

Evren; Araştırmanın evrenini, 2001-2002 öğretim yılında Erzurum il merkezindeki ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır.

Örneklem; Erzurum il merkezinde ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerden random yoluyla seçilen 33 öğretmen örneklem grubunu oluşturmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Kişisel Bilgiler İle İlgili Bulgular ve Yorumlar

	20	60,6		
Evet	20	60,6		
ÖĞRETMENLER	13	39,4	TOPLAM	
CİNSİYET	n	%	n	%
Erkek	25	75,8		
Kadın	8	24,2	33	100
ÖĞRENİM DURUMLARI				
Ön Lisans (2 yıllık)	2	6,1		
Eğitim Enstitüsü (3 yıllık)	2	6,1		
Lisans	23	69,7	33	100
Lisansüstü	6	18,2		
MESLEKİ KIDEM				
1-5 Yıl	4	12,1		
6-10 Yıl	7	21,2		
11-15 Yıl	8	24,2		
16-20 Yıl	11	33,3	33	100
21-25 Yıl	2	6,1		
26 Yıldan Yukarı	1	3,1		
OKULDAKİ GÖREVİ				
Müdür	-			
Müdür Yardımcısı	5	15,2	33	100
Öğretmen	28	84,8		
HİZMET İÇİN PROGRAMINA KATILMA DURUMU				

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin % 24.2’si kadın, % 75.8’i erkektir. Bu durumda örnekleme alınan ortaöğretim okulu tarih öğretmenlerinin yaklaşık $\frac{3}{4}$ ’ü erkeklerden oluşmaktadır. Öğretmenlerin, mesleki kıdemlerine göre, 1-5 yıl çalışanlar % 12.1, 6-10 yıl çalışanlar & 21.2, 11-15 yıl çalışanlar % 24.2, 16-20 yıl çalışanlar % 33.3, 21-25 yıl çalışanlar % 6.1, 26 yıl ve üstü çalışanlar % 3.1’dir.

Öğrenim durumları açısından bakıldığında ön lisans mezunu olanlar % 6.1, Eğitim Enstitüsü mezunların % 6.1, Lisans mezunu olanların % 69.7, Lisansüstü mezun olanların % 18.2 olduğu görülmektedir.

Hizmetiçi programa katılma durumları açısından da öğretmenlerin % 60.6’sının bu programlara katıldıkları, % 39.4’ünün ise katılmadıkları görülmektedir.

Tablo 2’de tarih öğretmenlerinin gezi-gözlem yönteminin planlanması ile ilgili bulgu ve yorumlara yer verilmiştir. Buna göre öğretmenlerin;

Çevrenizdeki tarihi mekanlara ve müzelere düzenlenecek gezilerin tarih öğretimine katkı getireceğine inanmaları konusunda % 97.0’i evet, % 3.0’i kısmen cevabını verdikleri, tarihi mekanlara ve müzelere ne kadar sıklıkla gezi düzenledikleri ile ilgili % 21.4’ü evet, % 15.3’ü kısmen, % 63.9’u hayır cevabını verdikleri, müfredat yetiştirme zorunluluğu gezi için bir problem oluşturması konusunda % 42.8’i evet, % 39.4’ü kısmen, % 18.2’si hayır cevabını verdikleri, gezi-gözlem yöntemini uygularken diğer zümre öğretmenleriyle işbirliği yapmaları konusunda % 45.5’i evet, % 27.3’ü kısmen, % 27.2’si hayır cevabını verdikleri, gezi-gözlem yöntemi öncesi ön gezi yapılması gerektiği konusunda % 75.8’i evet, % 12.1’i kısmen, % 12.1’i hayır cevabını verdikleri, gezi-gözlem yöntemi sonrası değerlendirme yapılması gerektiği fikriyle ilgili, %93.9’u evet, % 6.1’i kısmen cevabını verdikleri, gezi-gözlem yöntemi öncesi gezi rehberi dağıtılması gerektiğine katılmaları konusunda % 78.8’i evet, % 12.1’i kısmen, % 9.1’i hayır cevabını verdikleri görülmektedir.

Tablo 2.Tarih Öğretmenlerinin Gezi-Gözlem Yöntemini Planlamaları İle İlgili Bulgu ve Yorumlar

	f	%	f	%	f	%	f	%		
Planlama Durumu İle İlgili Sorular	EVET		KISMEN		HAYIR		TOPLAM		X ²	P
Çevrenizdeki tarihi mekanlara ve müzelere düzenlenecek gezilerin tarih öğretimine katkı getireceğine inanıyor musunuz?	32	97.0	1	3.0	-	-	33	100	29.121	.000
Tarihi mekanlara ve müzelere ne kadar sıklıkla gezi düzenliyorsunuz?	7	21.4	5	15.3	21	63.9	33	100	20.697	.000
Müfredat yetiştirme zorunluluğu gezi için bir problem oluşturuyor mu?	14	42.8	13	39.4	6	18.2	33	100	3.455	.178
Gezi-gözlem yöntemini uygularken diğer zümre öğretmenleriyle işbirliği yapıyor musunuz?	15	45.5	9	27.3	9	27.2	33	100	2.182	.336
Gezi-gözlem yöntemi öncesi öngezi yapılması gerektiğini düşünüyor musunuz?	25	75.8	4	12.1	4	12.1	33	100	26.727	.000
Gezi-gözlem yöntemi sonrası değerlendirme yapılması gerektiği fikrine katılıyor musunuz?	31	93.9	2	6.1	-	-	33	100	25.485	.000
Gezi-gözlem yöntemi öncesi gezi rehberi dağıtılması gerektiğine katılıyor musunuz?	26	78.8	4	12.1	3	9.1	33	100	30.727	.000

Tabloda yer verilen x² değerlerine bakıldığında, 1., 2., 5., 6., 7. sorularına öğretmenlerin vermiş oldukları cevapların kendi görüşleri arasında oransal

olarak anlamlı farklılaştığı ($p<.05$) görülmektedir. 3. ve 4. sorularına öğretmenlerin vermiş olduğu cevapların kendi görüşleri arasında oransal olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ($p<.05$) görülmektedir.

Tablo 3.Tarih Öğretmenlerinin Gezi-Gözlem Yöntemini Uygulamalarındaki Yönetim İle İlgili Bulgu ve Yorumlar

	f	%	f	%	f	%	f	%		
Yönetim Durumu İle İlgili Sorular	EVET		KISMEN		HAYIR		TOPLAM		X ²	P
Gezi-gözlem yönteminde yasal sorumluluk ve formalitelerin fazla olduğunu düşünüyor musunuz?	25	75.8	6	18.2	3	6.1	33	100	46.394	.000
Okul idaresinin gezi-gözlem yöntemiyle ilgili tutumlarını yeterli buluyor musunuz?	6	18.2	21	60.6	6	18.2	33	100	8.970	.000
Okul idaresi dışındaki (Milli Eğitim Müdürlüğü, Belediye, Valilik vb. kuruluşlar) gezi-gözlem yöntemine bakışlarını yeterli buluyor musunuz?	7	21.2	19	60.7	6	18.2	33	100	18.333	.000
Gezi-gözlem yöntemi sırasında oluşabilen öğrenci disiplinsizlikleri sizin için bir problem teşkil ediyor mu?	9	27.3	14	42.4	10	30.3	33	100	1.273	.529

Tablo 3’de Tarih öğretmenlerinin gezi-gözlem yöntemini uygulamalarındaki yönetim ile ilgili bulgu ve yorumlara yer verilmiştir. Buna göre öğretmenlerin;

Gezi-gözlem yönteminde yasal sorumluluk ve formalitelerin fazla olduğunu düşünceleriyle ilgili % 75.8’i evet, % 18.2 kısmen, % 6.1’i, hayır cevabını verdikleri, okul idaresinin gezi-gözlem yöntemiyle ilgili tutumlarını yeterli bulmalarıyla ilgili, % 18.2’si evet, % 60.6’sı kısmen, %18.2’i hayır cevabını verdikleri, okul idaresi dışındaki (Milli Eğitim Müdürlüğü, Belediye, Valilik vb. kuruluşların) gezi-gözlem yöntemine bakışlarını yeterli bulmalarıyla ilgili % 21.2’i evet, %60.7’si kısmen, %18.2’i hayır cevabını verdikleri, gezi-gözlem yöntemi sırasında oluşabilen öğrenci disiplinsizlikleri sizin için bir problem teşkil etmeleriyle ilgili % 27.3’ü evet, % 42.4’ü kısmen, % 30.3’ü hayır cevabı verdikleri görülmektedir.

Tabloda yer verilen x^2 değerlerine bakıldığında, 1., 2. ve 3. sorularına öğretmenlerin vermiş oldukları cevapların kendi görüşleri arasında oransal olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı ($p<.05$) görülmektedir. 4. soruya öğretmenlerin vermiş olduğu cevabın kendi görüşleri arasında oransal olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ($p<.05$) görülmektedir.

Tablo 4’de Tarih öğretmenlerinin gezi-gözlem yöntemi uygulamalarındaki karşılaşılan güçlükler ile ilgili bulgu ve yorumlara yer verilmiştir. Buna göre öğretmenlerin gezi-gözlem yöntemine ulaşımın bir problem olduğu konusunda % 54.5’i evet, % 27.3’ü kısmen, % 18.2’i hayır cevabını verdikleri, tarihi mekan ve müzelerle ilgili rehber ve tanıtım hizmetlerinin yeterli olduğu konusunda % 12.1’i evet, % 18.2’i kısmen, % 69.7’i hayır cevabını verdikleri, gezi-gözlem yöntemi uyguladığınız tarihi mekan ve müzelerde rehber eksikliği olduğu konusunda % 75.8’i evet, % 21.2’i kısmen, %3.0 hayır cevabı verdikleri, öğrenci velilerinin gezi-gözlem yöntemi için bir engel oluşturdukları hususunda, % 9.1’i evet, % 42.4’ü kısmen, % 48.5’i hayır cevabını verdikleri, kalabalık öğrenci gruplarının gezi-gözlem için bir engel teşkil ettikleri hususunda, % 51.1’i evet, % 30.3’ü kısmen, % 18.2’i hayır cevabı verdikleri, gezi-gözlem yöntemini uygulamada maddi açıdan problemlerle karşılaşmaları konusunda, % 63.6’sı evet, % 21.2’i kısmen, % 15.2’i hayır cevabını verdikleri görülmektedir.

Tablo 4.Tarih Öğretmenlerinin Gezi-Gözlem Yöntemi Uygulamalarındaki Karşılaşılan Güçlükler İle İlgili Bulgu ve Yorumlar

	f	%	f	%	f	%	f	%		
Karşılaşılan Güçlükler İle İlgili Sorular	EVET		KISMEN		HAYIR		TOPLAM		X ²	P
Gezi-gözlem yönteminde ulaşımın bir problem olduğunu düşünüyor musunuz?	18	54.5	9	27.3	6	18.2	33	100	7.091	.029
Tarihi mekanlar ve müzelerle ilgili rehber ve tanıtım hizmetlerinin yeterli olduğuna inanıyor musunuz?	4	12.1	6	18.2	23	69.7	33	100	19.818	.000
Gezi-gözlem yöntemi uyguladığınız tarihi mekan ve müzelerde rehber eksikliği olduğunu düşünüyor musunuz?	25	75.8	7	21.2	1	3.0	33	100	28.364	.000
Öğrenci velilerinin gezi-gözlem yöntemi için bir engel oluşturduklarını düşünüyor musunuz?	3	9.1	14	42.4	16	48.5	33	100	18.909	.000
Kalabalık öğrenci gruplarının gezi-gözlem için bir engel teşkil ettiklerine inanıyor musunuz?	17	51.5	10	30.3	6	18.2	33	100	5.636	.060
Gezi-gözlem yöntemini uygulamada maddi açıdan problemlerle karşılaşılıyor musunuz?	21	63.6	7	21.2	5	15.2	33	100	15.818	.000

Tabloda yer verilen x^2 değerlerine bakıldığında, 1., 2., 3., 4. ve 6. sorularına öğretmenlerin vermiş oldukları cevapların kendi görüşleri arasında oransal olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı ($p<.05$) görülmektedir. 5. soruya öğretmenlerin vermiş olduğu cevabın kendi görüşleri arasında oransal olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ($p<.05$) görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, tarih öğretmenlerinin gezi-gözlem yöntemini uygulamalarında ne gibi sorunlarla karşılaştıkları incelenmiştir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun tarih öğretiminde gezi-gözlem yönteminin faydalı olacağı konusunda hemfikir oldukları tespit edilmiştir.. Yapılan bu araştırmadaki bulgu ve yorumlara dayalı olarak şu önerilerin dikkate alınması,söz konusu yöntemin uygulanabilirliği bakımından önem taşımaktadır.

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu, gezi-gözlem yönteminin tarih dersleri için faydalı olacağı konusunda hemfikir olmalarına rağmen, bu yöntemi fazla uygulamadıkları tespit edilmiştir. Öğretmenlere, gerek Milli Eğitim Bakanlığının gerekse il Milli Eğitim Müdürlüklerince yürütülecek olan hizmet içi eğitim kurslarında bu yöntem ile ilgili bilgi verilmeli ve öğretmenler gezi-gözlem yöntemlerini daha sık kullanmaları yönünde teşvik edilmelidir.

Gezi-gözlem yönteminin uygulanmasında karşılaşılan prosedür mümkün mertebede en aza indirilmelidir. Bununla ilgili gerekli düzenlemelerin yapılması sağlanmalıdır.

Gezi düzenlenecek olan tarihsel mekana ulaşım konusunda, Milli Eğitim Müdürlüğü, Valilik, Belediye vb. kuruluşlardan destek sağlanmalıdır. Yine yöntemin uygulamasında karşılaşılan maddi problemlerin aşılması yönünde yukarıda sayılan kamu kurum ve kuruluşlar yanında dernekler ve vakıflardan da yardım alınmalıdır.

Milli Eğitim Bakanlığıyla, ilgili bakanlıklar arasında ilişki kurularak, müzeler ile ilgili bilgi noksanlığı, broşür, afiş, film, fotoğraf vb. tanıtımlarla giderilmelidir. Yine mahalli müze yetkilileriyle işbirliğine gidilerek müzeler hakkındaki bilgi eksiklikleri giderilmelidir.